

SOMMERFAHRTEN IN GRÖNLAND

VON
M. RIKLI A. HEIM

Oversættelse fra tysk v/Erik Torm, UPI - ©2014

Arnold Heims originale stavning af stednavne og udtryk på grønlandsk er bevaret, dog er billedtekster skrevet med officiel stavemåde.

Kapitler fra "Sommerrejser i Grønland"

Af Arnold Heim

Kap. XIII. Bestigningen af Kingitoarsuk (9.-11. juli 1909)

Teltet er igen slået op til overnatning. Denne gang på grus-bunden af et delta, knap 2 meter over Vaigatsundets højvandslinje, der hvor elven udmunder i sundet. Dette sted, der ligger fjernt fra menneskelige boliger, og som heller ikke beboet af fugle, bliver kaldt Patoot af grønlænderne – et kendt sted, som er beskrevet i den geologiske litteratur. Herfra stammer nemlig en stor del af de forsteninger af planter fra den yngre kridtperiode, som professor Oswald Heer har beskrevet. Dengang var klimaet her, som det i dag er ved Middelhavet. Vi var ankret op med vores motorbåd for at studere dette område, hvorfra de forstenede bladaftryk stammer.

Bag vores telt, gennemfuret af dybe spalter, hæver stejle skrænter sig op til en højde af omkring 800 meter. Allerede på lang afstand lyser de hvide, gullige og murstensrøde sandstenslag op. Også nogle få tynde lag af kul er synligt indlejret deri. Over sandstensskrænten ses en lysende stribe af is. Det er højlandsisen, kappen af is, der dækker de højeste basaltfjelde på sydsiden af halvøen Nugsuak.

"Kranok atakarpa?" (Hvad hedder det?) spørger jeg vores ældre styrmand Philemon fra Ujaragsugsuk. "Sömnök" kalder han det isdækkede basaltbjerg, der breder sig ud til højre for os. Det er et alment udtryk, som betyder noget i retning af "isbjerg". En brun fjeldvæg af basalt, som han kalder "Kakanguak", hæver sig til venstre og ovenover er "Kakarsuak" (Det store Bjerg). Men den højeste hvide top i disse fjelde, som vi fra kysten af Diskoøen har set lyse op, er ikke synlig fra vores lejrplads. Den må være skjult lige bag Kakarsuak. "Kingitoarsuk" bliver denne kæmpe kaldt af beboerne i Ata's tørvehytter.

Endnu har intet menneske besteget disse højder. Grønlænderne lever tæt på kysten og i deres elskede fjorde og sunde, og danskerne, som kommer fra det flade hjemland til deres smukke polarland, bliver ikke tillokket af højderne. Men på enhver schweizer vil hjertet banke, når han ser bjergtoppene lyse i aftensolen. Så har han genfundet et stykke af hjemlandet. Og den top skal besejres!

Indtil for nylig har solen dag og nat skinnet på de høje fjelde, men nu er himlen dækket med tunge skyer og kun over indlandsisen i det fjerne øst kan man stadig se en stribe af blå himmel. Sömnök trækker en tågekappe over sit isede hoved. Barometeret falder; vi må udsætte bestigningen. Men der er en vigtig forberedelse, som ikke bør ikke glemmes. Bjergstøvlerne skal smøres med tran ved hjælp af en pensel af tørrede græsstrå. For at få dem tørre bliver de natten over hængt op højt oppe på teltsejlet, for at de ikke skal blive ædt af de tilløbende hunde.

Det er igen blevet sent. Den 9. juli går til ende, men det gør dagslyset ikke, for trods de mørke skyer, er det endnu lige så lyst som på en dyster eftermiddag i det sydlandske. Det lyse sommerdøgn varer ved endnu nogle uger. Og når mørket er tilbage til efteråret, så rejser vi hjem for at sove ud.

Nu er det tid til en kort hvilepause! Men så råber motormanden nede fra stranden: "En konebåd". Min danske kollega Ravn¹ og grønlænderne dukker igen ud af teltene. Snart bliver de ankommende genkendt. I rask fart ankommer 6 indfødte roere i en skindbåd (Der skulle have tilbagelagt 7½ km i timen). Den medbringer pastor Mortensen fra Ritenbenk, en kær bekendt, som vi for 2 uger siden var gæst hos, og hos hvem vi sågar nød at sove i en rigtig seng. Nu er han vores gæst. I Grønland hersker den smukke skik, at

grønlænderne tæller med på lige fod. Hurtigt bliver teltet fyldt. Der er knapt nok plads på gulvet og på kasserne. Den kæmpemæssige præst sidder sammenkrøben på en feltseng, der er ved at bryde sammen under vægten. Ved kaffen fortæller han os, hvordan det siden efter er gået vores rejsekammerater fra dampskibet.

Kl. 1 om morgenen forlader det 13 mand store selskab os igen. Skindbåden sejler mod Ata begunstiget af strømmen, som går mod havet. Efter grønlandsk skik bliver der affyret tre skud fra hver ved afskeden. Så er der igen stille.

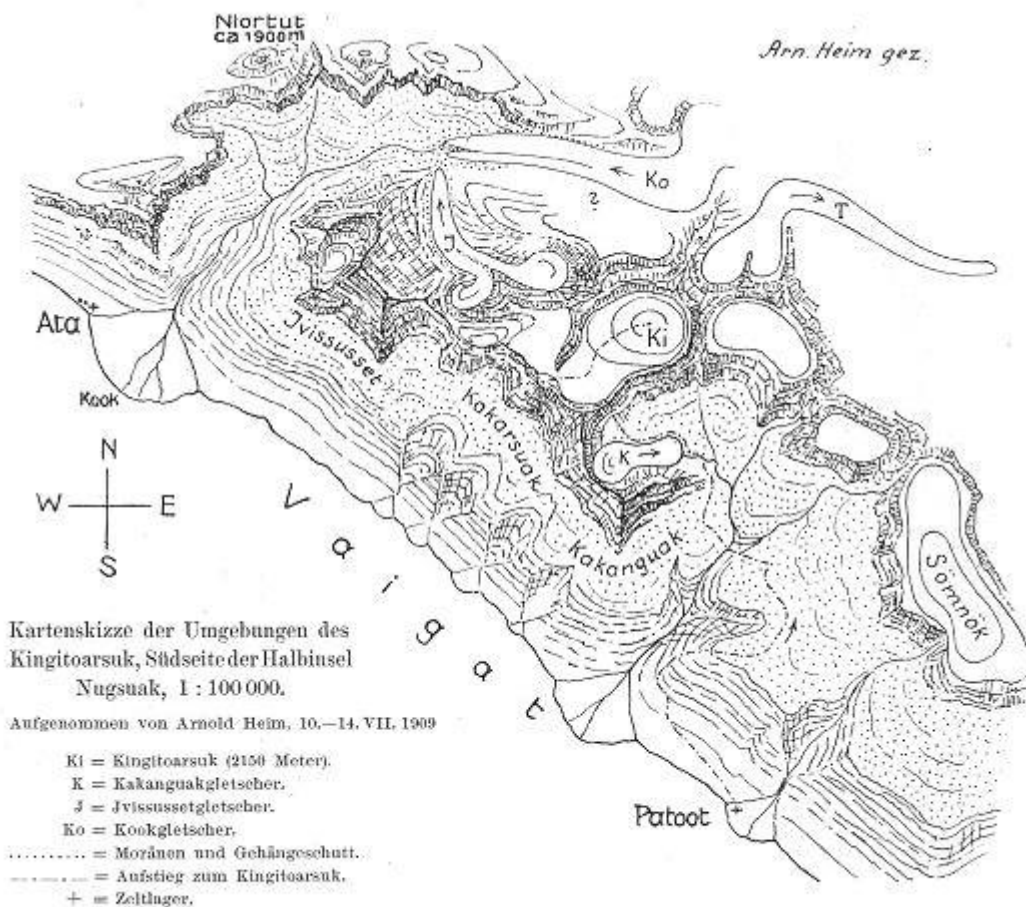
De tunge skyer har spredt sig. Mellem de små lammeskyer stråler midnatssolens rødlige lys og spejler sig i sundet. På den anden side af sundet tegner Disko-øens bræer sig skarpt afgrænset fra de blåsorte fjeldsider i skygge.

Forsinket forsøger vi igen at finde hvile. Trætte kryber vi i soveposerne i teltet. Så tordner det. Det kan ikke være fra et kælvende isbjerg, som det almindeligvis er, for knaldet kommer fra fjeldsiden. Forskrækket skynder vi os ud og får straks øje på et vandfald, en islavine som styrter ud over basaltvæggen fra Sömnök. Faldet stopper hurtigt, men den høje brusende lyd fortsætter. En snavset strøm, som fra en bræ, glider nu langsomt ned gennem bjergslugten.

Vores lejrplads ser ud til at være betænkeligt placeret, fordi den bund vores telte er slået op på, befinder sig på kanten af udmundingen af den klippeslugt, hvorover lavinen er brækket af Sömnöks iskappe. (se kortskitsen). Efter et kvarters forløb forstærker drønene fra fjeldslugten sig nedover. Vi må flygte op på en højere liggende terrasse. Snart ligger de dyre apparater og kufferter oppe. Men teltet er endnu ikke taget ned før den brune flod med grus og sten bruser frem fra slugten. Godt at strømmen vælger den lige vej, ellers havde vores telt sikkert været sønderrevet. Inden længe har bjergbækken udgravet dybe render og dannet et nyt lille delta. Men faren er drevet over, så vi nu – klokken er blevet 4 om morgenen – om muligt kan forpuppe os endnu dybere i vores soveposer på vores nye højere beliggende lejrplads.

Den 10. august bringer blå himmel; kun de højeste tinder er hyldet i tåge. Barometeret er faldende; der ser ud til at komme føn. Derfor vender jeg tidligt på aftenen tilbage fra den nære slugt, som jeg udforsker, og ruster mig til den forestående bestigning. Isøksen bliver hentet i motorbåden og varmt tøj taget på. Som proviant medbringer vi tørrede frugter, sukker, de sidste rester af brød fra Ritenbenk, skibskiks, lidt chokolade, to små dåser med kødkonserves, en lille dåse sardiner, Chamer (?) mælk og en aluminiumsbøtte med ris, som jeg har kogt på forhånd. Det burde være tilstrækkeligt for to personer i to dage. Dertil kommer instrumenterne, Aneroid (blodtryksmåler), kikkert, fotografiapparat, regnjakke osv.

Kort efter kl. 21 bryder vi op. Vores 20-årige eskimo Jukan er min ledsager. Vi bestiger bjergskrånningen nord for vores lejrplads, indtil vi ved midnatstide når den øvre grænse for sandstensdannelserne og dermed har nået den terrasse, som befinder sig 800 meter over havet. Fladen udbreder sig mange kilometer, og stiger svagt hen imod de bagvedliggende basaltvægge. Fladen består af gammel moræne, som istiden sandsynligvis har efterladt. Fladen er dog beklædt med et overdådigt tæppe af plantevækst, som er overraskende i denne højde. Heroppe græsser rensdyrene – vi ser friske spor; men dyrene ser vi ikke. Og det vindstille vejr synes trods barometerfaldet at bekræfte, at den erfarne Philemon havde ret, da han sagde: "Sila ajungilak" (vejret er godt).

Vi står nu tæt på de høje basaltvægge med deres tilisede sider, der i vældige buer afslutter rensdyrenes græsarealer. Vi har frit udsyn til Kingitoarsuk i nordvest, dog adskilt fra os af en lille gletsjerdal. Efter alt at dømmes og ud fra hvad der indtil nu kan overskues med kikkerten, så kan der kun blive tale om en opstigning fra øst bagom Kakarsuak; denne rute er dog endnu ikke til at vurdere. Og først og fremmest er vi nødt til at klatre mere end 100 meter op for at krydse gletsjerelven. Her indtager vi den første morgenmad – klokken er 1 om morgenen. Jukan sætter stanniolpapiret fra den spiste chokolade i sin hue som et smykke og henfalder i begejstring over mit viskegummi, som jeg anvender i forbindelse med min kortskitsetegning. "Ajungipatlakra" (udmærket) siger han. Så fortsætter turen mod nord videre op gennem et landskab af morænebakker. Jukan, der førhen havde været hurtig til opstigningen, begyndte nu at sakke agterud og hoste.

I ca. 900 meters højde støder vi på en mudret dam, der er omgivet af frodigt grønt. Talrige friske fodspor røber, at her havde rensdyr græsset for kort tid siden. Der var store aftryk af hove fra dyr på størrelse med mindre heste. Ca. 100 meter fra rensdyrdammen støder vi på en bemærkelsesværdig ring af store sten; ca. 2 meter i diameter. På mit spørgsmål svarer Jukan med mange ord, hvoraf jeg til sidst kan forstå de to vigtigste: "Inuit – Tutup" (mennesker - rensdyr). Åbenbart var dette sted en lejrplads eller skydested for en rensdyrjæger fra Ata. Ud over rensdyr, snespurve og fjeldryper var der heroppe ikke andre hvirveldyr at få øje på. Jukan sakker mere og mere agterud. Med hensyn til hosten er det igen "ajungilak" (godt); til gengæld peger han på hovedet, derefter på knæene eller fødderne. Ja, det er forståeligt, at de bløde

skindkamikker ikke er velegnede til stenede morænebakker. Derfor tager jeg også hans rygsæk, og så går det med omkring 25 kg på min ryg yderligere 200 m opad. I 1200 meters højde står vi pludselig ved den nederste rand af en lille gletsjer, som løber ned mellem Kingitoarsuk og Kakanguaks basalttakker.

Opstigningen langs den nordlige gletsjerrand og derefter over de forrevne basaltklipper lige op til kanten af højisen kan ikke byde på nogen særlige vanskeligheder. Min ledsager vægrer dog ved at gå bare et eneste skridt videre. Hans kamikker er gennemhullede. Åbenbart frygter han også at gå over gletsjeren. (Eskimoerne skulle generelt have en overdreven skræk for indlandsis.). Jeg var tvunget til at beslutte mig for at fortsætte opstigningen alene med fordoblet forsigtighed.

Uret viser 3, termometeret lidt under 0°. Jorden er hårdt frossen. Solen strejfer de sneklædte tinder med et rødt lysskær. Her i den dybe dalgryde, der til tre sider er omsluttet af basaltvægge, ligger alt dog i natlig skygge. Halvt siddende mellem de kolde klipper falder Jukan i søvn. Han får min frakke, men vil alligevel komme til at fryse, inden solen skinner ned i gryden. Hans rygsæk med en del af provianten efterlader jeg; jeg må desværre også på grund af vægten give afkald på min kikkert. Ved at pege på mit ur får jeg med besvær Jukan til at forstå, at han skal vente her, til jeg kommer tilbage, måske 8 til 10 timer senere. Det var han helt indforstået med.

Efter anden omgang morgenmad kl. 4 om morgenen steg jeg frisk op langs den venstre kant af gletsjeren, dels over is, dels over skarpkantede brokker af basalt, op til den spærrende basaltklippevæg. Der åbnede sig dog en kløft, hvor man trygt kunne klatre fra en søjle til den næste som på trappetrin. I disse klipper finder man huler med zeolitkrystaller. Pludselig står jeg ved kanten af Kingitoarsuks isdække. Fjeldvæggen under mig strækker sig i brede buer over mod Kakanguak afsluttende med gletsjeren for oven. Kakanguaks rå fjeldkant syntes kun lidt højere end det sted, jeg står, der af mit barometer blev målt til 1750 meter.

Der var en vidtstrakt udsigt mod øst. Tågen lå tæt i 400 meters højde og strakte sig ud over hele Vaigat. Først over den fjerne Diskobugt og Ritenbenk forsvinder tågen.

Nu videre i vestlig retning langs med gletsjerkanten som afløser basaltvæggen. Solen skinner varmt fra en blå himmel. Efter 100 meter går det i en blød stigning opad i vestlig retning mod kanten af Kakarsuak. Ved iskanten ligger nogle blegnede knogler med bruskrester, sandsynligvis fra et rensdyr. Hvordan er dyret dog kommet op i denne højde, hvor der intet spiseligt vokser? Der det måske en havørn, der har bragt knoglerne herop? Og endnu en opdagelse vækker min forbavselse. På den snævre terrasseflade ved gletsjerkanten ligger mange, til dels afrundede blokke af rød og grå gneis og granit, der måler op til 40 cm i diameter. Hvem har båret dem herop? Det kan kun være indlandsisen, som engang må have haft en højde på over 1800 meter på dette sted. Alle fjeldene måske med undtagelse af de højeste toppe har været dækket af en sammenhængende ismasse. De krystallinske blokke er vandret med isen fra øst, idet fjeldene her omkring vidt og bredt udelukkende består af basalt, og basalten stækker sig endog næsten 1000 meter ned ad fjeldsiden. Ingen lokal gletsjer kan have transporteret blokkene her til, og det kan heller ikke have været en elv. Blokkene er vidner, der fortæller om den polare istid!

Kakarsuak er nået – et overvældende udsyn! Lige foran mig står Ivusisset (cirka 1900 meter) med sine 1000 meter høje brune basaltvægge. Toppen er for smal til at kunne bære en iskappe, og siderne er for stejle til at sneen kan blive liggende. Fra Kingitoarsuk løber en gletsjer ned langs foden af den højre side af Kakarsuak. Længere fremme dæmmer den op for en lille grøn sø. Til højre hæver den blændende hvide,

brede top af Kingitoarsuk sig. Knap en halv time mere og det højeste punkt vil være nået, da ingen vanskeligheder er at se forude. Det er usædvanligt varmt! Ingen luftning rør sig. Jakken af! – Endnu et kig ned på tågen over Vaigat, der er steget næste op til foden af det trappeformede klippeskred som ligger for mine fødder og over til fjeldene på Disko-øen. Utallige hængende gletsjere løber ned fra højisen, men ingen af dem når ned til havet, selvom det er på nordsiden af den store ø. Kun Kitluset gletsjeren strækker sin tunge ned i tågen, måske i 400 meters højde.

Klokken er blevet halv seks. Slut med hvilepausen; det gælder om at nå toppen. Fra klippe til is. Den hvide kappe ser ikke ud til at være gennemskåret af spalter. I flere uger er der ikke faldet nysne. Det går raskt fremad på hård, ujævn grund. Den gamle sne har dannet skorpe og fremtræder med tuer og striber på gletsjerisen. Men snart bliver sneen blødere og dybere, og der viser sig små spalter. Opstigningen bliver mere og mere møjsommelig. Morgensolen står højt på himlen og smelter skorpen. Snart holder isen, snart træder foden igennem. Forsigtig nu! Hvert enkelt skridt må nu forud afprøves med ishakken på grund af fare for spalter. Et forkert skridt, og så hænger benet i en spalte. Men med hakken lagt på tværs er det let at komme op igen, da spalten i den blå is kun er en halv meter bred. Smeltevand klukker under skorpen. Hvad her havde været en børneleg med to eller tre deltagere i tov, er for en enkelt person farligt.

”Har du glemt os?” høre jeg mine kære i det fjerne hjemland sige. Skal jeg vende om? ”Fremad med dobbelt forsigtighed”, er min beslutning.

I stedet for hver meter blev ishakken nu stødt i sneen for hver halve meter. Den stikker en meter ned gennem gletsjersneen inden den støder mod gletsjerisen. Smalle, uregelmæssige revner i sneen, som glimtvis lige akkurat kan fornemmes, tyder på nye skjulte spalter, som skal passeres. Her er én – målingen siger en halv meter bred; den kan passeres. En anden er bredere, så den skal jeg udenom på et sted, hvor jeg kan måle en smallere spalte, og hvor hakken lagt på tværs sikkert kan forbinde de to spaltekanten. Snart efter på et tilsyneladende harmløst sted tager jeg et nyt forkert skridt, og denne gang falder jeg i til brystet.

Våd af sved og udmattet af anstrengelserne stopper jeg op, ubeslutsomt om hvorvidt denne spalte skal være endestationen for min bjergbestigning. Jeg har allerede trampet rundt i sneen i halvanden time, og stadigvæk synes den højeste top at være lige langt væk. Et par tørrede blomster giver mig nye kræfter. Og se bare! Stigningen aftager og sneen bliver hårdere. Kun ved hvert andet eller tredje skridt brister skorpen og så flader der ud – toppen er nået! Den flade top er et par hundrede meter bred. Det højeste punkt måtte ligefrem eftersøges. Kun sne rundt omkring og over det hele på toppen af det højeste fjeld! Solen står i øst over den fjerne indlandsis, som i modlyset knapt kan skelnes fra himlen. En blændende hvid flade for neden og dyblå himmel for oven, det er udsigten fra det højeste punkt på Kingitoarsuk!¹

¹ *Så vidt mig bekendt er dette det højeste fjeld, der indtil nu er besteget i Grønland. Fjeldet er højere end Kilertinguak på nordsiden af halvøen Nugsuak, der blev besteget af Steenstrup. Nansen nåede dog ved sin krydsning af indlandsisen i 1888 en højde på 2720 meter.*

Barometeret viser 2148 meter², termometeret ikke lavere end minus 2,5 grader Celsius i skyggen. Hvilken vidunderlig dag! Klokken er blevet 7,30. Solen står højt og den stråler varmt på den ensomt beliggende verden. Er det kun en drøm, at dette er Grønland, og at Grønland er et polarland? Nej, det er bare sommer, arktisk sommer! For når solen kredser i ugevis på himlen uden at gå ned, så opvarmes jorden af solens stråler, og luften ovenover opvarmes af klipperne helt op i de livløse højder.

² Efter min tilbagevenden til Europa opdagede jeg, at mit Naudesch's Nivellier-Android i sammenligning med et kviksølv barometer, var indstillet omkring 40 millimeter for lavt. Såfremt denne ændring på uforklarligvis er opstået før min bestigning af fjeldet, så bør samtlige her angivne højder nedsættes med 5 procent. I så fald bør højden på Kingitoarsuk angives til 2043 meter. Der er hermed taget hensyn til den lille temperaturforskel. En venlig besked fra min kollega hr. Ravn fortæller, at der ikke har fundet nogen nævneværdige svingninger sted i lufttrykket på teltpladsen under mit fravær.

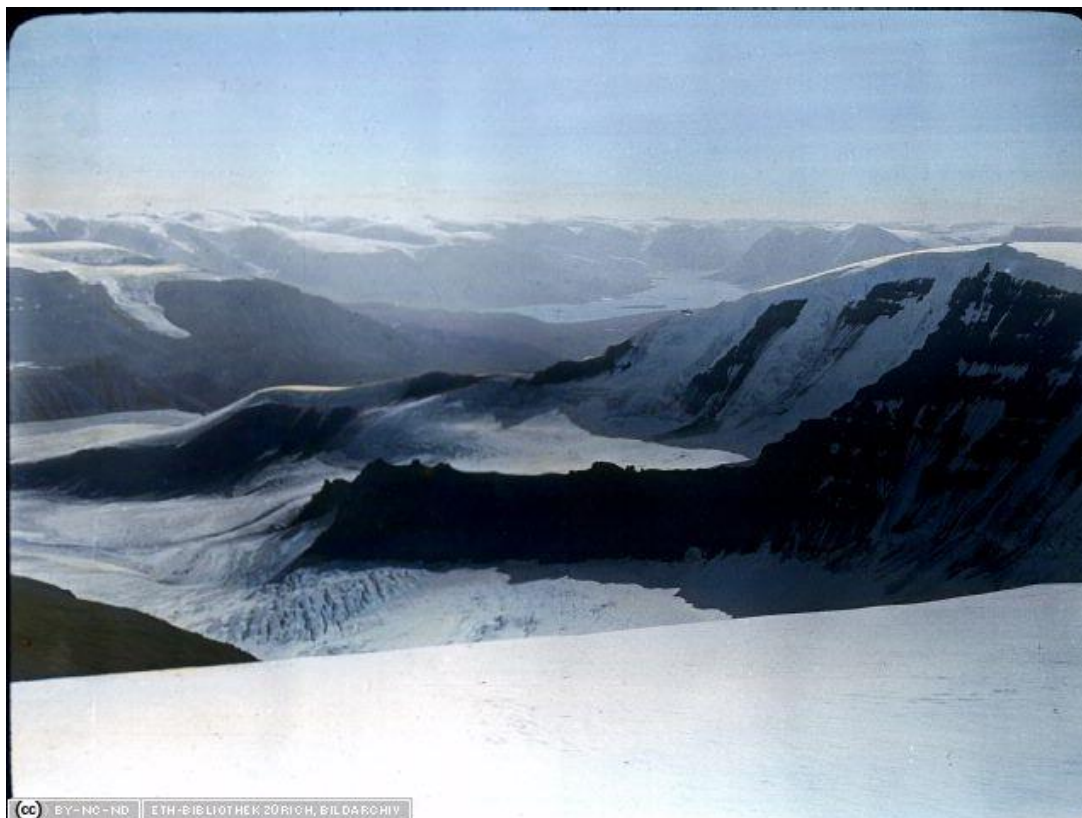
Det er søndag den 11. juli. Nu er det tid at holde rast og til at få noget at spise. Regnfrakken bliver lagt fladt ud på sneen og for at kunne sidde, hugger jeg et hul i den hårdt frosne sne. Jeg har ikke noget at slukke tørsten med. Hvad byder min rygsæk på af spiseligt, som ikke er for besværligt? Den søde risengrød, halvt frossen i aluminiumsbøtten, som en kærlig hånd har givet mig med på min tur. – Ak, så alene i denne smukke verden! Det er stadig tidlig morgen derhjemme, for i det fjerne hjemland er solen 4 timer bagud. (?-Ja, Heim er jo geolog og ikke geograf, så det forklarer måske hans tanketorsk! Solen er 4 timer forud i hans hjemland Schweiz). Nu står min mor som den første op og tænker på mig. Det er dog alene tankerne, der forbinder os – kun lommeurets tikken bryder den ubeskrivelige stilhed.

Billede 29. Udsigt mod nord fra Kingitoarsuk

Af sted igen, en tur rundt om toppen, et blik på landskabet horisonten rundt. Det fotografiske apparatur bliver pakket ud og rygsækken efterladt. Først går blikket mod basaltkæmpen Ivissusset og helt til den afbrudte iskant mod vest. Herunder flyder den store gletsjer nede i dalen, som bagved Ivissusset forsvinder ud mod Vaigat sundet – det må være Kook-dalen. På den anden side af Kook-dalens gletsjer ender en sammenhængende kæde af brune basaltfjelde med de vidunderligste klimaskabte formationer. (Kook-

dalen er her den dal som løber mod sydvest ned til bopladsen Ata ved Vaigat, og som på kort- og Matrikelstyrelsens kort kaldes Atâ dal). Længere borte hæver en pyramideformet kontur sig; er det Niortuut, som er vist på det danske søkort? Endnu længere borte ses den kæmpestore mennesketomme dal, som løber helt ud til spidsen af Nugsuak halvøen, og hvorfra en sadel fører over til Kook Gletsjeren. Til højre samler de isdækkede højder sig i en samlet flade af is i ca. 2000 meters højde, der er gennemskåret af et virvar af dale. Mens man nedefra kun kan se enkelte isdækkede flader, så syners det helt anderledes herfra mod nord og øst, hvor en stor del af fjeldene ser ud til at være dækket af højlandsis. (se billede 29) "Vidt, højt, flot, er udsigten"! Aldrig tidligere har et menneskeligt øje skuget ud over disse vidder. Mon Kingitoarsuk er det højeste fjeld på hele halvøen? Nej da; i den fjerne horisont rejser sig lignende snetoppe, der er omkring 100 meter højere end Kingitoarsuk. Og hinsides i den blå dis skiller en hvid top sig ud fra de andre. Det er nok den fjerne Upernivik-ø, som ifølge de danske søkort har fjelde på over 2000 meter. Mod øst åbner sig bred dal med en stor blå sø, som dog er afskåret fra indlandsisen af høje gneisfjelde. Det er Tasersuak søen, hvor rensdyrene fouragerer, og hvor eskimoerne ofte går på jagt (se billede 30). En gletsjer flyder fra Kingitoarsuk mod denne sø uden dog at nå helt derved. På forunderlig vis flyder den mod højre i en bue på tværs af den tidligere indlandsis' bevægelsesretning. Så langt blikket rækker, så har hele landskabet nok i istiden været dækket med indlandsis. Nu har isen trukket sig tilbage fra øer og halvøer. Bag alle fjeldene strækker den disede gulligt-hvide flade sig, der ligner himmelen. Og mod syd neden for alle fjeldene breder en anden hvid diset flade sig i det uoverskueligt fjerne, et tågehav. I dag når ingen solstråler ned til vores telt eller de fjerne små eskimohytter. Slut nu, for lige over mig trækker nogle tågeskyer sammen tiltrukket af Kingitoarsuks kolde top, og også over Sömnök trækker der fra den dyblå himmel en hætte op. Bare dog tågen ville have lidt tålmodighed her i højderne! Klokken nærmer sig 9 og signalet til at begive sig tilbage ned i dalen er givet.

Billede 30. Udsigten mod øst fra Kingitoarsuk

Derfor går det nu i mit eget fodspor tilbage til rygsækken med hurtige skridt. Der hvor sneskorpen før var hård, er den nu blødere. Snart ville en opstigning ikke længere være mulig. Men nedad går det raskt fremad. Ovenfra er spalterne lette at springe over. Blikket kan stadig vandre fra Kakarsuak over til Diskos fjelde og stadigvæk en sidste gang brat nedad til tågehavet over Vaigat. Jeg vil forsøge at klatre over fjeldryggen over til Kakanguaks takker, fordi det måske er det bedste sted at stå for at tage et billede af Kingitoarsuk. Men opstigningen på isen ved den øverste kant af Kakanguak-gletsjeren overstiger mine kræfter. Derfor går det igen opover omkring 100 meter med stort besvær og derefter den kendte vej ned til venstre for gletsjeren. Allerede kl. 11 er jeg igen ved den nedre gletsjerkant. Liggende mellem klipperne genfandt jeg der den trofaste Jukan pakket ind i min frakke og sovende i den samme stilling som for 7 timer siden. Det betog ham ikke, at jeg fortalte, at jeg havde været oppe på toppen, men en kødkonservesdåse som vi delte fandt han oven på søvnen for "ajungipatlakra" (det allerbedste). Der var også brød tilbage og sukker og chokolade og dertil frisk gletsjervand. Jukan er igen vågen, men nu sniger trætheden sig ind på mig. Mod dalen! befaler jeg mig selv.

Snart efter er vi kommet sikkert over gletsjereleven og iler over de bevoksede morænebakker. På de stejleste gule sandstensskrænter vokser karminrøde storblomstrede gederams (Epilobien). Vi finder et sted, hvor elven i den dybe slugt endnu en gang kan forceres, og kl. 15 er vi tilbage i teltlejren ved Patoot. En forfriskning bestående af kaffe og kondenseret mælk, nogle timers søvn i soveposen – derefter edderfuglesteg til aftensmad, som pastor Mortensen havde foræret os ved sin afrejse, endelig dagbogsskrivning – men så er denne 38 timer lange og fantastisk indtryksfulde dag også forbi.

Hvad jeg har set, bringer jeg med mig hjem. Måtte det gøre andre, som jeg har savnet, glade.

Tavle XV. Uummannaq fjorden med isbjerge. Et kik mod syd til Nuussuaqs fjelde af gnejs

Kap. XIV. Kulminen ved Karsuarsuk

Efter dagene ved Patoot går turen mod nord langs med Vaigat Sundet. I første omgang blev teltlejren slået op fort nogle dage nær de nybyggede tørvehytter ved Ata. (Tavle VIII, s 23). På den videre sejllads blev båden fanget i en stormende vestenvind, som tvang os til at søge læ i en gudsforladt bugt natten over. Den følgende dag var vinden gunstigt, så vi med forenet sejl- og motorkraft efter seks timers sejllads kunne nå til bygden på spidsen af halvøen, som havde det samme navn som halvøen, Nugsuak. Ingen af de danskere, som vi der skulle lave aftaler med, var endnu kommet frem. Den grønlandske udstedsbestyrer vidste heller ikke noget til vores forud fremsendte proviantkasser. Men ventetiden var velkommen til en kærkommen søvn. Der blev også tid til et besøg ved Bjørnefælden, som jeg havde læst om forud. Den står omkring 1,5 km nord for den lille sorte kirke på en basaltryk tæt ved vandet. Et fuldstændigt murværk bestående af store stenblokke med et rektangulært grundrids med ydre mål 3,6 x 3 meter og med metertykke mure, delvist sammenstyrtet og åbent foroven. En snæver indgang fører ind til det indre rum, som måler 1,8 x 1 meter. Man formoder, at nordboerne, som boede i Grønland for 1000 år siden, byggede murene med det formål at fange isbjørne.

Den 18. juli (*I originaludgaven står 18. august, men det må være en trykfejl*) kl. 4 om morgenen blev vi vækket af en sirenes tuden. Den var den ventede grønlandske lokaldamper "Fox", som på grund af tåge ikke kunne sejle ind i basaltbugten. Sirenen tudede vedblivende i omkring en time før en lokal kajakmand fandt frem til dampskibet, og fik det gelejdet gennem skærene. Klokken var blevet 7, da jeg vågnede for anden gang og ud af teltet kunne se, at "Fox" nu var ankre op i den nære bugt. Inspektøren for Nordgrønland Dugaard-Jensen var ankommet. Vi kunne få tilstrækkeligt brændstof til vores videre rejse med motorbåden. Dampskibet "Hans Egede" ventedes til aften. Dr. Cook havde nået Nordpolen og var ankommet til Umanak. Også Knud Rasmussen, den fortjenstfulde Grønlandsskribent, kom i land. På udrejsen havde vi fejret hans 30 års fødselsdag den 7. juni ombord på "Hans Egede" med små buketter af persille og gulerødder. Nu genses vi som gode bekendte. Refsaas, den norske musiker, har i mellemtiden lige som jeg tillagt sig skægvækst. Også Th. N. Krabbe, der havde fortalt os så mange interessante ting fra sit 10-årige ophold som læge i Sydgrønland, kom til et beskedent traktament i vores telt.

Den følgende dag på samme tidspunkt tudede den tretonede dampskibsfløjte igen. Denne gang er det "Godthaab", der allerede er anløbet i bugten. Netop da stormede vores tidligere kahysmakkere, Dr. Steensby og Dr. Thomsen ind i teltet, hvor vi knapt nok var vågne, for at sige "Far-vel!". Da vi var kommet ud af soveposerne kom Knud Rasmussen også for at tage afsked. Et nyt signal lød fra "Godthaab", og vores venner drog af sted mod Kap York til Polar-eskimoerne. Desværre var der ikke plads til mig, og mine tvingende pligter holdt mig også tilbage.

De tomme brændstofdunke blev losset fra vores motorbåd, som derefter blev lastet med den nu ankomne proviantkasse. Nu har vi igen rigeligt med mad for nogle uger!

Henimod kl. 16 sejler vi afsted igen, idet vi med svingende huer tager afsked med "Fox". I bugten og mellem skærene er det lavvandede område dækket af en frodig flade af blågrønt tang og helt ud til det åbne hav er vandet plettet af haletudselignede Pteropoder, som flakser roligt omkring i vandet med deres sorte vingeformede fødder. Tusinde af hvide måger (malemukker) sidder i det blå hav og flyver op foran os. Og der imellem dukker det ene lysende isbjerg op efter det andet, hele tiden med forskelligt udseende med blågrønne skygger og grotter og med vilde tårnlignende takker mod den blå himmel. De kommer langsomt

drivende imod os velsagtens fra Karajak gletsjeren i bunden af Umanak fjorden. Vinden fra øst tager til i styrke, så båden begynder at danse. "Anoré ajorpok" (vinden er slem), siger vores gamle styrmand Philemon; "Akrago sila imakra ajunginövorok" (i morgen er den, måske bedre). Vi er nået frem til det nordvestlige hjørne af Nugsuak halvøen og kan ikke komme videre. Philmon sejler ind i en bugt bag et klippefremspring af basalt. Her hvor mange rejsende havner, må vi ankre op i læ for vinden. "Kanisut" bliver det mennesketomme øde sted kaldt.

Klokken er 19. Vi går i land. Det er dog ikke nemt at sejle gennem brændingen med den lille jolle, som vi har med på motorbåden. Man må lære at tilpasse sig i Grønland. Først henimod midnat melder vores erfarne styrmand "ajunginörupet" (det er blevet bedre), og sejladsen mod øst fortsætter. Umanak fjorden åbner sig for os. Til venstre dukker øen "Ubekendt Eiland" op og bagved Upernivik øen med sine høje sneklædte fjelde og gletsjere, som rækker helt ned til vandet. Lige foran er den høje Agpat ø med sine fjeldvægge, der falder stejlt ned i det blå vand. Vejret er igen fuldstændigt stille. Midnatshimlen er dybblå, som i vores høje bjerge tidligt om morgenen og alpegløden hviler på klipperne.

I mellemtiden er klokken blevet 2 morgen og bygden Niakornat er nået. Det er en stor bygd; en af Grønlands største. 150 hoveder tæller bygden! Et egenartet sted. Mørke fjelde af basalt-breccie danner et hovedformet forbjerg mod nord. En smal sti fører der op - til kirkegården, der består af beskedne hvide kors af træ og stendynger. I buform er forbjerget forbundet med fjeldene til højre med en strandvold foran og bagved. Ind imellem er der en grumset lagune og igen rejser sig en mindre klippeknold. Til højre herfor ligger de undseelig eskimohytter spredt ud, og til venstre har danskerne bygget flere gavlhuse af træ. Huset med flaget er den danske udstedsbestyrers hus, som modtager os venligt. Nær ved stranden står et telt af sælskind. Ved siden af det bliver vores rejsetelt sat op. Det er dog næsten umuligt at finde en ren plet; jorden er dækket af stinkende hundelorte. Og med roen, som vi fik mulighed for fra kl 4 om morgene, var der ikke meget af. Snart kommer de selv, de frække, udhungrede dyr (alene udstedsbestyreren havde 20 hunde). Snart snuser de rundt om teltet, snart hyler de i kor. Også ravne skriger i den solrige morgen. Det er godt at tiden med myggeplage er overstået.

Det var den 21. juli, da vi ledsaget af grønlændere gik gennem et tæt tågelag op til et grafitfindested, som har været kendt i mange år. Omkring 450 meter over havet er et kullag blevet omdannet til grafit af den stærke varme fra magma, som er trængt op fra undergrunden. Den stejle skrænt er imidlertid dækket med klippestykker og meget lidt er synligt. Tågen nåede lidt akkurat op til den lille grube, hvorfra grønlænderne tidligere har udvundet lidt grafit. Det var blevet aften.

Vi måtte tilbage igen og ned gennem den kolde og klamme tåge. Vi fulgte en besynderlig strøm af moræneblokke. Den havde nøjagtig form som en gletsjerstrøm og måske er der også is nedenunder. Men hele "gletsjerområdet" består kun af klippeblokke og atter klippeblokke, moræne, som indlandsisen for årtusinder fra øst siden har bragt hertil. Jorden er "evig" frossen nede under overfladen, og når overfladen hele tiden tør og fryser igen, så indordner klippeblokkene sig og bevæger sig langsomt ned mod dalen. Det er en slags "død gletsjer", en gletsjer, hvis overflade kun består af klippeblokke.

Tåget har hævet sig. Vi står i 150 meters højde og ser lige ned til Niakornat. En forskrækkelse for igennem os. Hvor er Elésé, vores motorbåd? Dernede ligger alt vores skibsudstyr i en dynges på stranden. Er båden sunket, og udstyret reddet? Der hvor båden var ankret op sejler nu 30 grønlændere i robåde langsomt og søgende frem og tilbage. Vi begiver os ned uden et ord. Vores danske mekaniker haster os i møde. "Hvor er

Elésé?”. ”I bugten på den anden side!”. Kun ankeret er gået tabt, og det er det, de søger efter. Ankerkæden var for en time siden revet over af sig selv, men båden var heldigvis drevet ind til stranden. Vores varer blev nu lagt i skolebygningen, et lille stenhus, og båden blev fastbundet til en kæmpe klippeblok.

Igen er der gået to dage. Arbejdet i Niakornat er afsluttet; men ankeret er ikke blevet fundet. Det er kun en mulighed tilbage for at kunne gennemføre rejseplanen. Vi må ufortøvet til Karsuarsuk, hvor kaptajn Søby måske kan låne os et anker. Fire timer tager turen gennem tågen indtil pludselig den sorte bug af et dampskib dukker op. Det er det af os bekendte ”Fox”, som tager kul op i kulminen Karsuarsuk, Grønlands eneste kulmine. På store pramme bliver kullene fra land bragt ud til dampskibet. Det er ikke så ofte, at vejret er så roligt at skibet kan ankre op her.

Vi går ombord på ”Fox”. Men kaptajn Stocklund har intet anker, som han kan stille til vores rådighed. Derfor lader vi vores motor pufte videre til den anden side af det store gletsjervsdelta, hvor kaptajn Søby, lederen af kulminen, har sit hus liggende. Fjorden bliver grumset og igen klart, da vi lader dataet bag os på højre hånd. Vi er sejlet ind i Karsuarsuk bugten. Til venstre rejser en gnejsklippe sig, hvortil en trappe af træ fører op. Der ligger kullagerbygningen, ved siden af et værksted til arbejderne og bagved et smukt nyt træhus med ildrødt tegtag og grønt plankeværk. Den danske stat har bygget det. Det bliver beboet af lederen af den statslige kulmine. Bag ved dette hus står der nok en lille gulbrun kridtet træhytte i hvilken den danske arbejdsleder i kulminen, snedkeren og kleinsmeden bor. Det er en ærværdig hytte. En gang for mange år siden stod den på Karajak Nunatak, hvor Erik von Drygalski gjorde sine observationer om indlandsisen. Kaptajn Søby havde erhvervet hytten for 300 kr. på vegne af den Kgl. Grønlandske Handel.

Gæstfrit som overalt i Grønland, blev vi modtaget af fru Søby. Hvilken luksus det var at kunne ligge i en seng igen efter 5 uger og endog have et vaskebækken med sæbe og håndklæde til rådighed. Kaptajnen kom tilbage fra kulminen til aftensmaden; en energisk mand med et blondt skæg. Ved bordet er otte personer. Først serveres sød flæskesuppe med små bønner, en ægte dansk ret, derefter rensdyrkød og en omelet med sukker. Det vi sparer i tid ved ikke selv at skulle tilberede vores mad, må efter måltidet bruges til hyggesnak, som skik og brug er. Men der er flere interessante ting at høre: I december og januar kan der slet ikke arbejdes i kulminen, som ligger omkring tre kilometer nordvest for bosættelsen, fordi vejen over den frosne fjord ikke er let at finde og vejen over land for farlig. Udvindingen af kul kan først begynde i februar. Fra da af og indtil november er otte grønlandske arbejdere dagligt beskæftiget udover danskerne. Først bliver der udelukkende arbejdet inde i fjeldet. I juni åbner isen sig og tiden indtil november, hvor Umanak fjorden igen fryser til, bliver anvendt til at transportere kullene til lagerbygningen, når det er muligt. Hvis vejret er godt kan de fyldte pramme slæbes tre gang frem og tilbage af motorbåden, hvorved 100 tons kul kan fragtes til lagerbygningen. I 1908 blev 6000 tons udvundet, og det er mere end forbruget. Foruden til dampskibet ”Fox” bliver kullene også anvendt til vinteropvarmning af husene især i Karsuarsuk, Niakornat og Umanak.

Tågen er væk! Ud i den friske luft! Fjorden og øerne står i et strålende lys. Som vores Alper, hvis de blev sænket 2000 meter ned i vand! Jo, deroppe ser vi de samme klippeformationer og bjerge, samme slags pudeplanter; så ville vores gletsjere også løbe ud i fjorde, og der ville drive isbjerge på det blå vand. Den samme alpeglød ville ligge på tinderne. Men mens vi hos os knap ser det i et kvarterstid, så varer det her i timevis hele natten. Det ville være en synd at gå i seng.

Lige over for hæver det spidsbuede fjeld Sagdlek af den blå fjord. Der skulle tusinder af fugle efter sigende bygge deres reder. Det synes så nært, og alligevel er der 22 kilometer deraf. Til højre herfor ses den vildsomme Agpat ø og i øst hæver det længselsfuldt ventede Umanak sig stejlt med sine røde, takkede fjeldtinder, der lige nu ser rødere ud end om dagen. Mod syd bag det gæstfrie hus, breder en ensformig stejl skrænt sig ud, men ovenover ses et snebeklædt kæmpefjeld, som minder om Kingitoarsuk. Er det dette fjeld, som jeg den 11. juli havde set fra højderne på den anden side? Til højre for fjeldet løber en lang, smal gletsjer ned mod os, indtil den ender i cirka 300 meters højde. Smeltevandets herfra har overskyldet deltaet på hvis østlige side, vi befinder os.

Uden at vide det, er vi landet i den smukkeste egn.¹

¹ *Sammenlign med Arnold Heim, Geologie der Umgebungen von Karsuarsuk, Meddelelser om Grønland 1910, med tavlerne IX – XXIV.*

Den 27. juli var det muligt at besigtige kulminen. Vi sejlede forbi deltaet med kaptajn Søbys motorbåd og derefter langs med den stejle skrænt af sandsten i norvestlig retning. For foden af denne cirka 40 meter høje stejle skrænt ved højvande, kommer det udnyttede næsten vandret liggende kullag for en dag; dog er det næsten overalt dækket af klippeblokke. To minegange i omkring 70 meters afstand fører vandret eller svagt stigende ind i fjeldet, idet de følger laget. I den nordvestlige minegang bliver der ikke arbejdet længere, da kullaget der bliver mindre tykt og mere og mere består af sandsten. Et tredje stort hul munder ud på sydøst siden af den minegang, der er i brug. Det er det såkaldte "Eskimobrud". Her har de indfødte om sommeren i mange år brudt kul til eget forbrug med primitive hjælpemidler og fragtet dem over den frosne fjord om vinteren med hundeslæder.

Hovedminen, som er afstivet med egestolper, fører cirka 70 meter ind i fjeldet. Den er et overraskende syn! I stedet for det sorte kul glimter det med isblomster, der beklæder væggene som et tykt polster. Herinde måler temperaturen år ud og år ind -3 grader Celsius. Den fugtige, varmere luft som kommer udefra bliver afkølet på grottens vægge og må afgive sit vand; men på grund af kulden fryser det øjeblikkeligt til iskrystaller. Det rene sorte kullag er her tre meter højt. Det ser ud som stenkul, og dog er det uden al sammenligning dannet i en meget yngre tid end stenkullene, nemlig først i den yngre kridttid.

XV. Fra Umanak til indlandsisen.

Vi opholdt os 6 dage som gæster i det smukke Karsuarsuk. Så måtte vi sejle et stykke tilbage til der, hvor vi tidligere ikke kunne gå i land på grund af mangel af et anker. Nu havde vi lånt et sådant af kaptajn Søby. Endnu en gang lagde vi til ved Karsuarsuk, men kun for at tage afsked med vores værter. Det sidste sted vi skulle besøge for at undersøge kullagene hed Kook, et usædvanligt stort gletsjersdelta stik sydvest for det smukke Umanak.

Den 7. august gik det i opløftet stemning mod den længselsfuldt ventede ø. Ingensinde havde jeg beundret det blå vand og fjeldene og isbjergene som nu. Først nu skulle herlighederne i det arktiske vidunderland indåndes i fulde drag. Her lader de hvide former sig drive fra indlandsisen af strømmen – en klods, et tårn, en port – og dér fremhæver sig en stribe så blå, som himlen aldrig vil kunne være. Det er spalter, som på den fjerne indlandsis er blevet fyldt med smeltevand, som så igen er frosset. Det buldrer, som om det er tordenvejr. Dér henne bryder et isbjerg sammen. Og bølgen iler hurtigt i cirkler og ryster naboerne, så det på ny flerstemmig begynder at buldre. Det får båden til at gynge. Det er farligt at komme de hvide spøgelser for nær.

Fjeldene bliver større og til højre breder fjeldet sig ud. Storøens enorme vægge falder stejlt ned i vandet. Farvandet snævrer sig ind mellem klippeskærene. Venstrerundt! Bugten åbner sig. Og bagved står hyggeligere huse malet i brunt gult og sort og bygget af træ med simple gavle, og gemt mellem klipperne kryber de små eskimo-hytter af sten og tørv sammen (Tavle X, s. 24). Velkommen, udtrykker hvert eneste ansigt på den forsamlede skare af mænd, koner og børn, som ved vores landgang iler til. Der er blandet meget europæisk blod i den lokale befolkning. Hjælpsomme som altid begynder de straks at losse kufferter og kasser. Men stop nu. ”Denne gang vil jeg ikke opholde mig hos jer.” Kun kasserne med sten, som jeg har udhugget og de smukke klæder, som en broget skare af lokale har falbudt mig, skal hjemsendes med det næste skib, som går sydover.

En stor, tyk mand kommer os i møde, **Mathiasen**, den danske kolonibestyrer i Umanak. Han inviterer mig til frokost. Rensdyrsteg fra et dyr fra, der lige er nedlagt på Svartenhuk. Til suppen bliver der serveret disket op med blødkogte æg fra alk og malemuk. Hønseæg findes ikke i det nordlige Grønland. Lige så godt alkeæggene med deres næste rødlige æggeblomme smager, så er malemuk-ægget noget af det ækleste, jeg hidtil har smagt med sin gennemtrængende lugt af fuglerede.

Klokken 15 kommer der en robåd tilbage fra Ikerasak med pastor Jespersen ombord. Ekspeditionen med min landsmænd, de Quervain og Beabler fra Zürich og Stolberg fra Strassburg, som jeg ofte forgæves har sendt mine tanker til under deres ekspedition på indlandsisen, er nu lykkeligt og uden de store strabadser igen vendt tilbage. Deres telt med Edsforbundets (Schweiz)flag står nu ved kanten af indlandsisen i bunden af Sermitdlet fjorden. De vil snart ankomme til Ikerasak, hvor de er ventet, og så er det næste mål at nå frem til den store Karajak gletsjer, der glider ud i bunden af Umanak fjorden. Hurra, det er også mit eget rejsemål!

Mit grønlandske mandskab, som bestyreren på mit ønske har hvervet, er allerede parate: tre roere og en kvindelig roer med en ægte umiak skindbåd. Philemon fortsætter som styrmand. Derudover er der hyret en kajakmand som straks via Ikerasak skal bringe bud til Karajak, når det forventede dampskib ”Hans Egede” en af de følgende dage ankommer til Umanak. Hvilke fantastiske forventninger! Og endnu en forhåbning,

som hænger i en tynd tråd, at Hans Egede ville være forsinket! Jeg kan stadig råde over motorbåd Elésé til turen til Ikerasak. Umiakken er på slæb. Klokken 13,30 puffer vi afsted svingende med vores huer til afsked. Da vinden kommer fra ryggen, bliver sejlet sat. Kraftigere og kraftigere spiler vores sejl sig ud, så vi i vild fart stormer forbi isbjergene. Vandet bliver stadigt stærkere blågrønt i bølgenes skygge og toppene skummer. Farten bliver for stærk. Ned med sejlet! Vejen mellem isskosserne bliver stadig snævre og snævre. Men med halv fart er det lettere at undvige skosserne, og gennem det der på afstand ser uigennemtrængeligt ud, viser der sig igen og igen en åben vej.

Et kig bagud! Hele tiden tegner Umanak fjeldets top sig mere og mere markant, lig med de mytiske bjerge i vores land (tavle X). Men her rejser bjerget sig direkte af havet. Fortryllesen bliver mindre. Skyggen vokser og bliver til de reneste blå. Solen kaster et strejflys på den venstre side af fjeldet.

Nu passerer vi Storøens klippevægge. Omkring 1000 meter højt hæver klipperne af gnejs sig flodret op af vandet til det niveau, hvor fjeldet breder sig ud.

Et grønlandsk øje har skuet "et skib". Det kommer os i møde fra øst. Falget er hejst! I løbet af et kvarter står vi båd ved båd. Det er Bertelsen, lægen fra Umanak. Også en bekendt, Normann-Hansen og mange grønlandere er med ombord: "Vi kommer fra Sermitdlet, hvor dine landsmænd befinder sig." Lægen var olet did for at hjælpe. "De lever godt; laks i hundredevis kan de der fange i gletsjer elven. Snart vender de tilbage til Ikerasak." Knap er det fortalt, før vi igen er væk fra hinanden.

Klokken er blevet 16. Vind og vand rør igen på sig. Vi sejler tæt forbi et stort isbjerg, et gevaldigt stykke af indlandsisen. Det er 700 meter langt og rækker 40 meter over vandet (= cirka 200 meter dybt under vandet) skønner jeg det til at være. Isen og de grønne grotter spejler sig i det grønne vand.

Til højre udbreder den anden længselsfuldt ventede ø sig, et bredt øde og klippefyldt skjold, hvorover en fjeldtop rager op. Det er et Umanak nummer to, og det hedder Umanatsiak. Bagved denne fjeldtop må Ikerasak ligge (Tavle XII, s. 22).

Sejladsen går nær den rolige kyst. Så brager det, og langt væk vælter et isbjerg ved den anden bred. Det ser ud til at en tsunami iler os imod. Men det er en flad bølge, som gynger os op og ned. På den nære kyst sprøjter vandet højt op. Kysten kommer nærmere og i en bue sejler vi til højre. Klokken er 18,30 og vi har nået klippebugten ved Ikerasak.

Ikerasak er en lille bygd med mange hytter af sten og tørv, som huser cirka 100 indfødte og en utal af hunde (billede 16). Her kan man springe direkte fra motorbåde over på klipperne uden brug af landgangsjollen. Beboerne er forsamlet i brogede klæder. Bygdens patriark, Jens Fleischer kommer mig i møde, og indbyder mig til spisning. Til min forbløffelse åbner der sig bag to døre i det kæmpestore tørvehus en slags modtagelsesrum med smukke møbler, ja med endog en sofa og et klaver! Han er en mand i tresserne, mager, middelstor og med et energisk europæisk udseende Han taler begge sprog lige godt, både dansk og grønlandsk. Hans stemme og tale lyder dannet og taktfuldt. Han vil indrette et leje til mig for natten, men det afslår jeg, da hans kone ikke er kommet sig fuldstændigt efter en sygdom. Derfor går jeg straks uden for på det græsbevoksede område uden for hans hus for at rejse mit telt. Hvilket kæmpeareal for mig alene!

Det er atter blevet midnat. Bag ved mit telt troner Umanatsiak med sine fantastiske former (Tavle XI, s. 23). Tiden med midnatssol er næsten forbi. Vandet er stille og blå i tusmørket. Men Umanatsiaks

hjelmede hoved er stadig rødmende. Måbende er mit blik vendt imod fjeldet, så falder mit blik på de beskedne kors på kirkegården med dens stenede overflade. Frihed og umålelig fred spreder sig over denne vidunderlige verden.

Jeg ville lægge mig til at sove. Så råber en grønlandsk stemme: "Umanatsiak sermitdlemut" (storbåden fra Sermitdlet er her). Snart havde den nysgerrige befolkning forsamlet sig på klipperne. Det var umuligt for mig uden kikkert at genkende den sorte plet som en båd. Snart fremtrådte der endnu to mørke punkter ved siden af i gentagen takt. Det var ro-tag. De kunne endnu ikke høre mine jubelråb på schweizisk vis. De kommer nærmere. Men foruden mandskabet, der består af kvinder og mænd og piger, som ror – ses kun to af tre? Stolberg – und Baebler med skæg, velkommen. "Hvor er de Quervain?" "Han kommer over land; båden var overfyldt."

Kun nogle minutter senere øjner grønlænderne et bål på den anden side af fjorden, som i Grønland i almindelighed betyder "afhentning". Snart er en anden robåd søklar.

Klokken er 1 om morgenen; efter 12 timers vandring, er de Quervain også nået frem til en robåd. Igen inviterer fader Fleischer os hjem til sig, for at beværter os. Og således fejrer vi et glædeligt gensyn med beretninger om vores oplevelser omkring et tebord i Fleischers gode stue.

For anden gang hilser den smukke søndagsmorgen den 8. august os velkommen efter en kort søvn. Ved siden af mit telt står nu mine venners mindre og mere praktiske telt. Det bærer Edsforbundets flag (Tavle XI, s. 22). Vores fælles sidste rejsemål er Store Karajak gletsjer. Da Fleischer hvalfanger robåd står til vores disposition, kan motorbåd samt min umiak nu returnere til Umanak. Allerede en gang havde ekspeditionen forsøgt at nå fem til Karajak. Men indsejlingen i Karajak fjorden havde været fuldstændigt fyldt med drivende gletsjer-is. Også nu var indsejling ikke mulig fortalte Fleischer os ud fra hvad kajakmændene havde givet5 melding om. Derfor ville vi forsøge at nå Karajak over den besværlige vej over land.

Søndagen er afsat til pakning og forberedelser. De jeg er rigeligt forsynet med konserver til den resterende korte rejsetid, kan jeg tilberede et formidabelt aftensmåltid til mine kolleger, som de nyder dobbelt efter afsavnene på indlandsisen. Også Jens Fleischer kommer til mit telt og sætter sig på en kasse. Der bliver disket op med havresuppe og smørrebrød med gåselever og bayerske pølser. Til dessert en en dåse æblekage med kirsebærkompot – "skål" for den videre rejse.

Et år er forløbet. Men som var det i går, husker jeg med taknemmelighed disse dejlige dage, som fulgte med samarbejdet med den schweizisk-tyske ekspedition. Det var mig forundt, som gæst hos de Quervain og Baebler i al ahst at trænge frem til den Store Karajak gletsjer. Den 9. august ved middagstid var vi udrustet tilmafgang. Vi sejlede ud af bugten i robåd, på skift roet af 13 grønlændere, mænd og kvinder. Turen gik mod vest imod indlandsisen. Næsten uigennemtrængeligt så fjorden ud blokeret af isbjerge og mindre isskoser (Tavle XV, s. 9). Men igen og igen åbnede vandet sig. Bag os hævede det hjelmede Umanatsiak sig i strejflys med sin solbeskinnede rand og til højre derfor ås også i det fjerne Storøen og Umaknak med de ubeskrivelige blå skygger på klipperne (Tavle XII, s. 22).

Efter to timers sejlads i godt humør blev klippefremspringet ved Akuliarusersuak nået. Der stødte vi på et lille telt af sælskind. En hel eskimo familie boede der i sommerperioden (billede 31). Fader og søn kom med os og viste os vejen over land til Karajak, hvor de boede om vinteren.

Billede 31. Familien Andreassen foran sommerteltet ved Akuliarusersuaq

Netop da vi ville forlade vandet med vores mandskab, fik vi øje på en kajak mellem isskoserne. En rædsel hjemsøgte os. Og det var kun alt for velbegrundet, for på det spørgende råb: "Umiatsiak?" (det store skib) lød svaret "ab" (ja). Et dansk brev fra kolonibestyreren i Umanak meddelte os, at vi senest om fem dage skulle være tilbage i Umanak. Hurtigt blev beslutningen truffet, at forsøg at nå vores rejsemål på den halve tid.

En del af mandskabet blev sendt retur til Ikarasak med robåden. De øvrige herunder en kvinde og to piger tilbød sig som bærere på resten af turen og lastrede hver 30-40 pund på ryggen. Også de Quervains store kajak måtte af to mænd på skift bæres over fjelde og dale. I seks timer steg vi over fjelde til ved midnatstid, hvorefter en flerstemmig hylen fra hunde fortalte os at vi befandt os i nærheden af menneskelig bolig. Snart efter nåede vi ned til de under os liggende jordhytter på den gudsforladte eskimo boplads Karajak. Her ved bredden af den Lille Karajak fjord overnattede vi i det fri i ly af gnejsklipperne. Temperaturen var sunken fra +8 grader til omkring 0 grader. Da vi havde måttet efterlade teltet krøb vi tre schweizere i sammen i vores soveposer under åben himmel. Grønlænder fandt overnatning under åben himmel i græsset "ajungilak" (godt), og de tre damer var særdeles fornøjet med vores jakker, som vi kunne afstå til dem.

Den følgende morgen roede vi i skrøbelige kajakker af sælskind tværs over Karajak fjorden, og nåede efter 2 timers sejlads frem til den klippefyldte kyst af Karajak Nunatak.¹ Det krævede syv kajakker og to overfarter, hvor kajakkerne var sammenbundne og afstivet med is-hakker. Fra Tasiusak bugt brugte vi yderligere to timer før havde klatret over Karajak Nunatak og hvor vi med engang over små søer kunne se over til den vældige Store Karajak gletsjer. I 15 kilometers bredde flyder indlandsisen her ned i fjorden i en spaltefyldt strøm (Tavle XIII, s. 22). Der fandt vi det sted, hvor Drygalskis overvågningshytte havde stået, og hvor også denne forsker havde målt en daglig bevægelse af gletsjeren på hele 20 meter. Hvilken uhyrlig mængde af is blev dagligt skubbet ud i fjorden!

¹ *Nunatak = Fjeld omringet af is eller is og vand*

Tavle XVI. Hans Egede i isen ved Uummanaq

Mens Baebler forsøgte at nå frem til den af isen fremtrædende flade fjeldryg "Rensdyr Nunatak", hjalp jeg de Quervain med en fotogrammetrisk opmåling af gletsjerområdet. Tiden var kort. Sult og kulde lod os vide, at det igen var blevet midnat. Til natmad havde vi kun rå laks og en dåse Lensburger solbærmarmelade.

Hvilepause måtte ikke vare længe. Næppe havde vi uden soveposer lagt os til ro bag klipper i læ for vinden, da dukkede en grønlander op kl. 3 om morgenen med den først efter et stykke tid tolkbare besked at drivisen ved udgangen af Karajak fjorden var aflaget og at hvalfangerbåden ventede på os i Tasiusak bugten. Derfor måtte vi til vores beklagelse hurtigt beslutte at sige farvel til indlandsisen og tiltræde tilbaketuren til Umanak, så "Hans Egede" kun nås rettidigt.

Tungt belastet med apparatur vendte vi retur til bugten, hvor alt mandskabet og ekspeditionsteltet befandt sig. Vinden blæste kraftigt fra indlandsisen herved og havde drevet isen ud af fjorden og fremskyndede

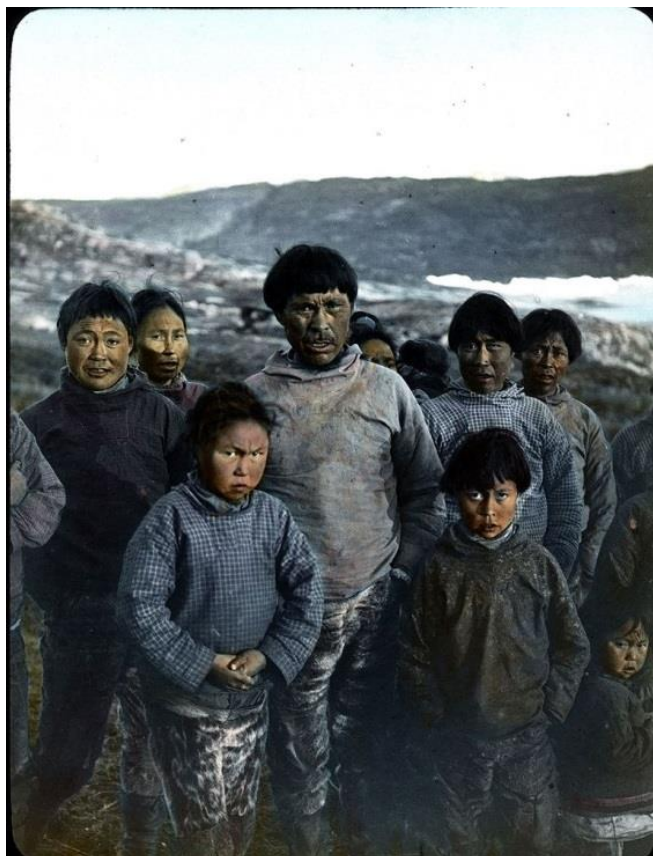
vores kombinerede robåds- og sejlbådstur. Det blev aften før vi igen var tilbage hos vores bekendte i vores anden hjemby Ikerasak. Turen var igen uforglemmelig og smuk.

Den følgende dag var alt pakket. Vi havde endda det held at lære bopladsen Umanatsiak i den nordvestlige ende af den samme ø at kende på vej tilbage til Umanak sammen med Jens Fleischer. Her så vi for første gang de rigtige eskimoer, som knapt er påvirket af (den hvide mands) kultur.

Den vilde horde, som talte omkring 30 hoveder fordelte sig i otte mistrøstige hytter af sten og tørvejord og tørt græs. Hvert enkelt hytte havde en lige eller buet gang af et par meters længde (Se billede 32), der førte ind i hytten. Åbningen indsnævrede sig bagtil, så man måtte krybe på alle fire eller på maven uden at tage vare på snavset og mase sig ind i hyttens rum. I en af hytterne er den så snæver, at den skurer mod mine hofter. Der trænger kun lidt lys ind gennem vinduerne af tramhud. Inder-rummet er som en hule. Selvom solen endnu skinner uden for, så brænder der en lille lampe af udhulet sten med væge af mos næret af spæk fra sæl. Luften er ildelugtende og rummet småt og ikke så stor som en seng på nogle af ledderne. På grund af den kolde vinter, må rummet ikke være større. Bagerst på et leje af planker, som er beklædt med pelsskind, sover forældre og børn tæt sammenkrøbne med benene trukket op under sig.

Billede 32. Tørvehytte med tarmskinds-vinduer. Kvinde med børn foran indgangen

Billede 33. "De ukultiverede eskimoer fra Uummannatsiaq" (citat Arnod Heim) – Trommedanser Jakobsen sammen med trommedanserne.

Da jeg kommer ud af hytten træder en stor karl med et frygtindgydende skæg frem. Efter sigende er hans navn Jakobsen¹. Hans søn² havde kort forinden skudt sin kone, og faderen havde skudt kateketen. Sådanne ugeringer kan det fredelige eskimofolk ellers ikke prale af, og man må betragte dem begge som forrykte. Sådan er horden blevet fri for den kristelige lære.

¹ Billede 33 midten

² Billede 33 til venstre

Og da de så havde opdaget den megen kaffe og tobak, som vi medbragte, så begyndte de en hedensk dans. Hvem er i stand til at beskrive den scene, hvis man ikke har set det med egne øjne og hørt det med egne øre?

I takt blev der slået på en tromme. Kvinderne sang i kor en ensformig melodi med få toner:

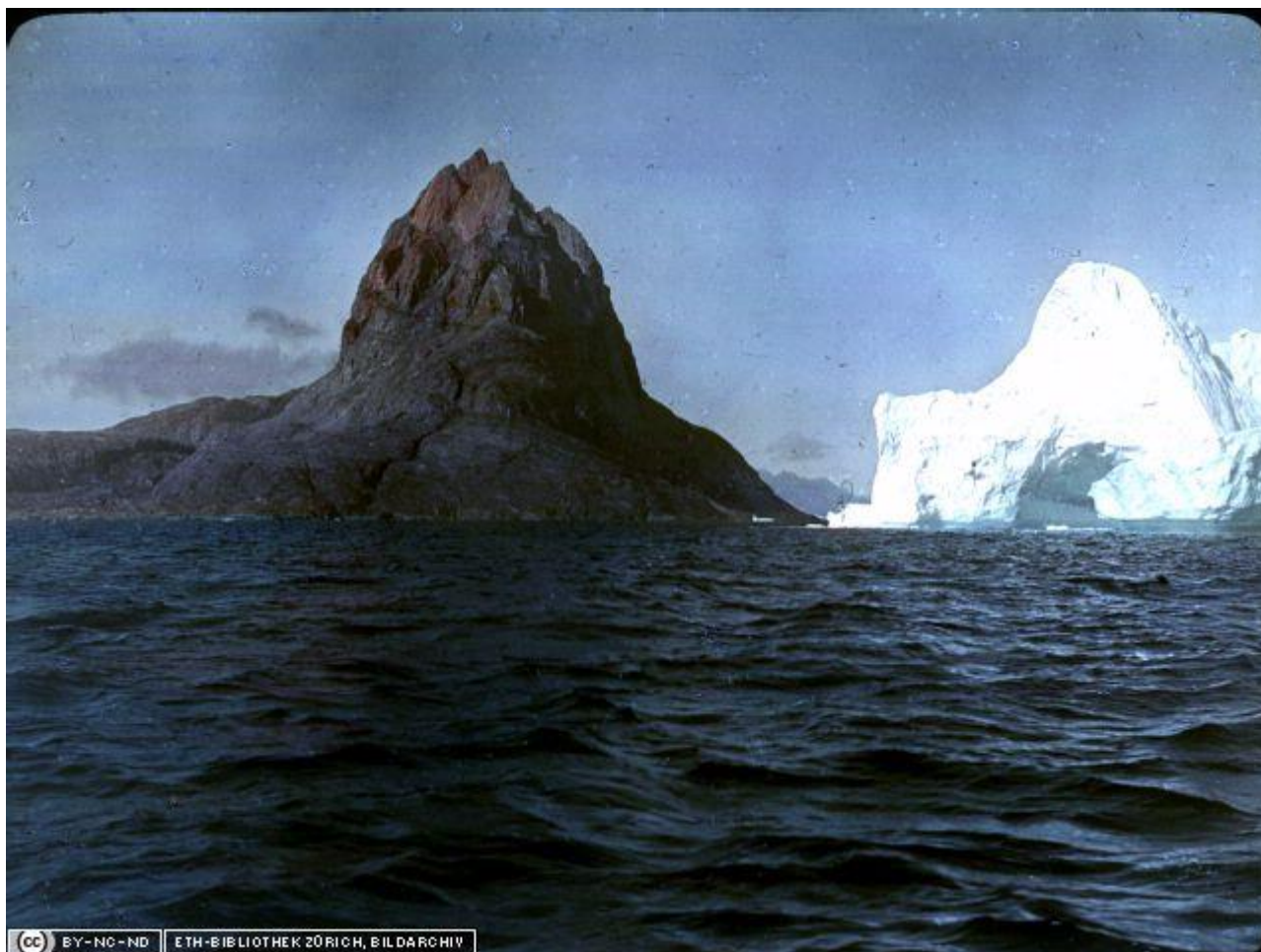

Og med vilde Ho-Ho og endnu mere frygtindgydende fjæs end ellers kom den store mand imod os og skreg os ind i ansigtet. Det var lige ved, at han bed min næse af. Så trådte med sit abeansigt den bedste danserinde ind i midten,³ satte sig på hug og svansede i takt med sin bagdel som en fugl. Jeg ser stadig den dag i dag den usædvanlige runddans for mit indre syn.

³ Billede 33 til venstre bagerst

Den røde aftensol forsvandt netop bag det fjerne Umanak fjeld, da vi kl. 22 forlod Umanatsiak. Det blev mørkere men alligevel kunne vi uden vanskeligheder finde vej mellem isfjeldene. Præcis ved midnatstide viste den første stjerne sig på himlen over Umanakfjeldets tinde efter den 3 måneder lange sommerdag. Det var den 14. august – og efterår. I spøgelsesagtig skønhed rejste Umanak øen sig højere og højere af det blågrønne vand (Se billede 34). Endnu en god times tid varede sejladsen før det sidste ro-tag var bragt til ende. Lev vel, du vidunderlige land. Din fred lever videre i min sjæl!

Umanak! Her ventede "Hans Egede" i bugten omringet af isskusser, ankret op og fortøjet til klipperne klar til hjemfart (Tavle XVI, s. 18).

Billede 34. Uummannaq fjeldet set fra SØ

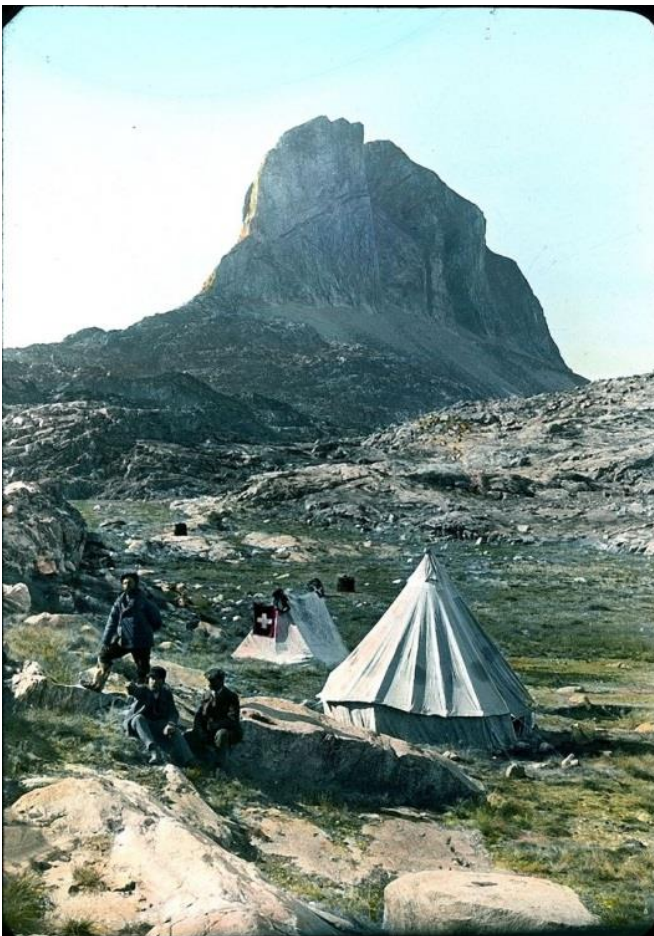
Tavle XII. Udsigt mod Ikerasak fra Akuliarusersuaq

Tavle XIII. Store Qarajaq Gletsjer ved Qarajaq Nunataa

Tavle VIII. Ataa på Nuussuaq nord for Disko-øen. Tørvehytte

Tavle XI. Den schweiziske ekspedition i Ikerasak

Tavle X. Uummannaq med tørvehytter 1909 set fra havnen. Slugten til højre i billedet er vejen op til hotellet!